

Kemikalieplan – Upplands Väsby kommun

**ANTAGEN AV
KOMMUNFULLMÄKTIGE I
NOVEMBER 2018.**

Giltig till och med 31 december 2020.

Ansvarig ägare: Miljöstrategen

Innehåll

<u>Introduktion</u>	3
<u>Kemikalieplan</u>	3
<u>Mål i kemikaliearbetet</u>	3
<u>Fokusområden</u>	4
<u>Prioriterad målgrupp</u>	4
<u>Förslag på åtgärder</u>	5
<u>Kemikalier i kommunens verksamheter</u>	5
<u>Kunskap och information</u>	5
<u>Upphandling och inköp</u>	6
<u>Bygg och anläggningsmaterial</u>	7
<u>Tillsyn</u>	7
<u>Kemikaliesmart förskola & skola</u>	8
<u>Bilaga</u>	9

Introduktion

Antalet kemiska ämnen som förekommer i samhället är väldigt stort. På bara cirka 70 år har den årliga kemikalieproduktionen i världen ökat från 1 miljon ton till över 400 miljoner ton per år. Det finns kemikalier i vardagliga saker som vi använder dagligen och ständigt finns i vår omgivning – möbler, kläder, mat, hygienprodukter, elektronik m.m. Många kemikalier är ofarliga för miljön och vår hälsa men det finns också många problematiska eller farliga kemikalier. Den lagstiftning som finns ger ännu inte tillräckligt stöd för att begränsa riskerna med alla dessa kemiska ämnen. En del kemikalier kan ge effekt vid en liten tillfällig exponering, till exempel kvävedioxid, medan andra ger effekter vid långtidsexponering, såsom hormonstörande ämnen. Kemikalier kan även vara långlivade i miljön och ansamlas i levande organismer. Vilka exakta effekter kemiska ämnen har på människor, djur och natur är svårt att bedöma. Det är endast ett fåtal ämnen vars farlighet man känner till och de flesta ämnen vet man tyvärr alldeles för lite om i dagsläget, inklusive vad som sker när kemikalier blandas med andra kemikalier i vår omgivning och i våra kroppar. Hur olika kemikalier kan blandas och ge upphov till oanade konsekvenser i människor, djur eller miljön kallas för cocktaileffekten.

Forskare har hittat ett samband mellan kemikalier och svårigheter att få barn, skador på nervsystemet, fetma, cancer, allergier m.m. Flera av dessa farliga kemikalier finns i kemiska produkter såsom smörjmedel, städprodukter och lim och visas för konsumenterna via farosymboler. Men flera skadliga ämnen kan även finnas bundna till varor som under sin livslängd kan släppa ifrån dessa kemikalier som därefter tas upp av människor eller andra organismer i omgivningen. Släpper varan ifrån sig exempelvis hormonstörande ämnen kan konsekvenserna uppkomma först inom ett eller ett par decennier. Bristen på information och osäkerheten kring vilka långsiktiga konsekvenser som finns innebär en särskild svårighet att förhålla sig till kemikalier och det är därför viktigt för kommuner att arbeta med kemikaliefrågan.

Upplands Väsby har ett ansvar att bidra till att uppfylla ett av Stockholms läns prioriterade miljö kvalitetsmål, Giftfri vardag. Kommunen har varit certifierade enligt ISO 14001 sedan 2010 och redan då identifierades kemikalieanvändning som ett av kommunens betydande miljöområden där vi måste minska vår miljöpåverkan. Under åren har verksamheter tagit fram och arbetat efter kemikalierutiner och verkat för att minska användandet av icke nödvändiga kemiska produkter. Syftet med denna kemikalieplan är att samordna och främja ytterligare åtgärder, arbeta på ett bättre sätt med kemiska ämnen i varor samt skapa gemensamma prioriteringar som kan driva på kemikaliearbetet i Upplands Väsby kommun. Kemikalieplanen ska lyfta fram de åtgärder som behövs för att ytterligare minska hälso- och miljöriskerna samt förebygga kemiska risker och framtida kostnader som orsakas av kemikalier.

Kemikalieplan

Mål i kemikaliearbetet

Upplands Väsby ska aktivt arbeta med minskning av skadliga kemiska ämnen för att främja Väsbybornas hälsa samt minska kommunens miljöpåverkan. Kommunen ska även på ett strategiskt sätt arbeta med att öka medarbetarnas och medborgares kunskaper om kemikalier med särskild fokus för de områden som påverkar barn och unga vardag.

För att uppnå detta har kommunledningskontoret i uppdrag att ta fram en kemikalieplan som omfattar hela den kommunala organisationen. Syftet med kemikalieplanen är bidra till det

övergripande målet samtidigt som den ger styrning, stöd och riktning inom den interna organisationen. På övergripande nivå kommer kemikalieplanen också bidra till nationella och internationella miljöarbetet, exempelvis miljö kvalitetsmålet Giftfri vardag samt mål inom ramen för Agenda 2030.

Fokusområden

Åtgärdsförslagen i kemikalieplanen är uppdelad i sex olika fokusområden som tillsammans bidrar till det övergripande målet. Fokusområdena är

1. Kemikalier i kommunens verksamheter
2. Kunskap och information
3. Upphandling och inköp
4. Bygg och anläggningsmaterial
5. Tillsyn
6. Kemikaliesmart förskola och skola

Prioriterad målgrupp

Upplands Väsby delar den prioritering som görs av exempelvis Kemikalieinspektionen och Miljömålsberedningen, att barn och ungdomar är särskilt viktiga grupper att skydda från farliga kemiska ämnen. Denna prioritering beror på att barn och unga är mer känsliga än vuxna, vilket beror på flera orsaker. Mindre barn äter, dricker och andas även mer än vuxna i förhållande till sin kroppsvikt vilket gör att deras exponering blir större. De har även ett annat beteende, lever nära golvet och stoppar ofta saker i munnen, vilket gör att de får i sig föroreningar som till exempel är bundna till dammpartiklar. Därför är det viktigt att vi skyddar mindre barn, och även unga, från ämnen som kan vara skadliga för deras utveckling.

Förslag på åtgärder

Kemikalieplanen omfattar hela den kommunala organisationen vilket innebär att det är respektive nämnd och kontor som ansvarar för genomförandet av åtgärder. Uppföljning görs delvis via interna revisioner och i samband med ordinarie måluppföljning.

Kemikalier i kommunens verksamheter

Kemikalier som används i arbetet ska enligt lagstiftning dokumenteras och i vissa fall även riskbedömas. Detta styrs idag via interna rutiner och större delen av den kommunala organisationen använder fysiska pärmar med kemikalieförteckningar. Kontoret för samhällsbyggnad använder emellertid en digital kemikaliedatabas.

Åtgärder	Aktivitet	Ansvarig	Tidsplan
Kemikalieinventering	Inventera kemikalierna (kemiska produkter) verksamheten och kontrollera att kemikalierutinen följts.	Alla nämnder och utskott	Årligen
Byt ut de farligaste kemikalierna	Byt ut oönskade kemikalier enligt Kemikalieinspektionens PRIO lista efter möjlighet.	Alla nämnder och utskott	Löpande
Kemikaliedatabas	Se över behovet att upphandla en gemensam kemikaliedatabas, i första hand för de verksamheter som måste riskbedöma kemikalier.	Kommunstyrelsen, alla nämnder och utskott	2020
Miljörevisioner	Extra fokus på kemikalier under interna miljörevisioner	Kommunstyrelsen	2019

Kunskap och information

Kunskapen om kemikalier och dess påverkan på människan och miljön är generellt låg inom organisationen och behöver ökas, särskilt gällande kemikalier i varor (exempelvis möbler och leksaker). Dessutom behöver företag och medborgare mer kunskap om kemikaliers påverkan för att veta hur de ska göra för att främja sitt välmående och minska sin miljöpåverkan.

Åtgärder	Aktivitet	Ansvarig	Tidsplan
Utbildning för nyckelpersoner	Utbildning för nyckelpersoner inom grundläggande kemikaliekunskap gällande både produkter och varor. Dessa kan vara ex, inköpare, miljörevisorer och miljöombud.	Kommunstyrelsen, alla nämnder och utskott	2019

Information för chefer	Att i ordinarie utbildning för chefer tydligare informera om personalansvaret kring kemiska arbetsmiljörisker.	Kommunstyrelsen	2019
Information om kemikalier riktade till företag	Informera näringslivet om kemikaliesmart handel och kemikalielagstiftning.	Kommunstyrelsen	2020
Externa webben	Se över och uppdatera information om säker kemikaliehantering på externa webben som riktas till företag och medborgare.	Kommunstyrelsen och Miljönämnden	2018
Event/informationsinsatser	Information om säker kemikaliehantering via event/seminarium/info insatser riktad mot medborgare. Ex farligt avfall eller gällande båtbottnfärg.	Kommunstyrelsen	2020

Upphandling och inköp

Potentialen att ställa miljökrav vid offentlig upphandling är stor, och kan utvecklas. Miljökraven har tidigare till stor del handlat om klimataspekter, men krav på framförallt kemikalier i varor blir allt vanligare. Lämpliga kemikaliekrav samt dess uppföljning kan avsevärt minska exponeringen av farliga kemikalier bland medarbetare och Väsbybor.

Åtgärder	Aktivitet	Ansvarig	Tidsplan
Kemikaliekrav i upphandlingar	Ställ kemikaliekrav i relevanta upphandlingar, i första hand utifrån Upphandlingsmyndighetens kravpaket.	Alla nämnder och utskott med stöd av kommunstyrelsen	Löpande
E-handelssystem	Påbörja införandet av ett e-handelssystem för att tydligare styra mot kravställda avtalsprodukter som följer ställda miljö- och kemikaliekrav.	Kommunstyrelsen	2019
Uppföljning upphandling	Följ upp ställda kemikaliekrav vid avtalsuppföljningar, speciellt inom de upphandlingar som påverkar barn och unga.	Alla nämnder och utskott med stöd av kommunstyrelsen	2018
Begära in information	Vid inköp begära in information om produkter och varor som innehåller ämnen från EU:s kandidatförteckning. Dessa ska vid möjlighet fasas ut.	Alla nämnder och utskott med stöd av kommunstyrelsen	2018

Bygg och anläggningsmaterial

Byggprodukter och anläggningsmaterial har en stor miljöpåverkan. De material som används kan påverka miljön när kemiska ämnen i dem utsöndras, och inomhusmiljön för de som vistas i byggnader. Byggprodukter har en miljöpåverkan under flera skeden av livsrytten; vid framtagning av råvaror, i samband med att människor bor i byggnader, vid hantering av restprodukter från ombyggnad och vid rivning.

Åtgärder	Aktivitet	Ansvarig	Tidsplan
Dokumentation och utfasning vid nybyggnation	Använda system med loggbok för varor, material och kemiska produkter. Dessa ska dokumenteras och farliga ämnen fasas ut.	Teknik- och fastighetsutskottet	2018
Dokumentation och utfasning vid renoveringar	Dokumentation och utfasning ska även göras vid renoveringar.	Teknik- och fastighetsutskottet	2020
Miljökrav för utemiljöer	Utveckla och implementera miljökrav för utemiljöer vid kommunala lokaler.	Teknik- och fastighetsutskottet	2019
Gemensamma miljökrav för entreprenörer	Ta fram gemensamma miljökrav för entreprenader inom samhällsbyggnad i syfte att begränsa miljöpåverkan.	Teknik- och fastighetsutskottet	2019

Tillsyn

Kommunens medborgare kan komma i kontakt med kemikalier via sin lokala arbetsgivare som hanterar kemikalier eller via lokala handlare som säljer kemikalier. Via tillsyn har man möjlighet att dels kontrollera vilka ämnen som används men också vägleda de lokala företagen i kemikaliefrågan.

Åtgärder	Aktivitet	Ansvarig	Tidsplan
Kemikalietillsyn i förskolor	Genomföra tillsyn på kemikalier i förskolor för att minska exponeringen av farliga kemikalier i barns vardag.	Miljönämnden	Löpande
Kemikalietillsyn i skolor	Genomföra tillsyn på kemikalier i skolor för att minska exponeringen av farliga kemikalier i barns vardag.	Miljönämnden	Löpande
Minska användningen av begränsningsämnen	Att vid den regelbundna tillsynen kontrollera företagens arbete med att minska användningen av farliga kemikalier.	Miljönämnden	Löpande
Tillsyn enligt CLP	Vid tillsyn i detaljhandeln kontrollera att kemiska produkter är	Miljönämnden	Löpande

	klassificerade, märkta och förpackade enligt den nya CLP-lagstiftningen.		
Varor och produkter till konsument	Att genom tillsyn i detaljhandeln kontrollera efterlevnaden av lagen om konsumentens rätt till information om innehåll av farliga ämnen produkter och varor.	Miljönämnden	Löpande
Tillsyn av elektroniskt avfall	Kontrollera att återförsäljare av elektriska produkter tar emot och hanterar elektroniskt avfall på ett miljömässigt rätt sätt.	Miljönämnden	Löpande
Användning av bekämpningsmedel	Delta i samverkansprojekt gällande tillsyn på hantering och användning av bekämpningsmedel på golfbanor och jordbruksmark.	Miljönämnden	Löpande
Externa webben	Se över och uppdatera information om säker kemikaliehantering på externa webben som riktas till företag och medborgare.	Kommunstyrelsen och Miljönämnden	Löpande

Kemikaliesmart förskola & skola

De flesta kommunerna med kemikalieplaner har barn och unga som en prioriterad målgrupp och arbetar för att minska deras exponering av ftalater, PVC, tungmetaller, flamskyddsmedel, högflourerande ämnen och organofosfater. Svårigheten är att dessa ämnen finns i vardagliga produkter, det kan vara svårt att veta vilka kemiska ämnen som finns i varor samt att det inte alltid finns alternativ.

Åtgärder	Aktivitet	Ansvarig	Tidsplan
Kemikaliesmart a leksaker och pysselmateriel	Rensa bland icke-leksaker, leksaker och pysselmateriel så att barnen använder kemikaliesmarta leksaker. Leksaker som används i förskolor ska i sin tur vara hela och rena.	Utbildningsnämnden (Förskola)	2019
Utbyte av inredning	Vid möjlighet byta ut gamla möbler, madrasser, dynor och lekkuddar som bland annat innehåller skumgummi, bromerande flamskyddsmedel eller har överdrag av konstläder med PVC eller textilier med egenskaper som smutsavvisande eller antibakteriella.	Utbildningsnämnden (förskola & skola)	Löpande

Inköp av inredning	Vid nya inköp ska skadliga mjukgörare, flamskyddsmedel, tungmetaller och PVC undvikas i högsta möjliga mån. Inredning ska i första hand vara miljömärkta enligt Bra miljöval, Svanen, Oeko-tex eller liknande. Fördel om naturfiber köps (ex ull, bomull och lin).	Utbildningsnämnden (förskola & skola)	Löpande
Städ och tvättning	Se över städ- och tvättrutiner för att minska mängden kemikalier som bundits till damm och textilier samt följ upp upphandlade städavtal.	Utbildningsnämnden (förskola & skola)	Årligen
Utbildning inom kemikaliesmart förskola och skola	Utbildning för pedagoger och nyckelpersoner inom kemikaliesmart förskola för att öka kunskapen och möjligheten till arbetet med kemikaliesmarta förskolor och skolor.	Utbildningsnämnden (förskola & skola)	Löpande
Involvera privata förskolor i kemikaliearbetet	Uppmuntra och påverka de privata förskolorna och skolorna att se över sina verksamheter utifrån ett kemikalieperspektiv likt det arbete som kommer göras inom kommunens verksamheter.	Utbildningsnämnden (förskola & skola)	2019

